

---

---

## КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА. СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

---

---

УДК 343.132-057.17

**Л.В. Гаврилюк,**  
кандидат юридичних наук,  
старший науковий співробітник  
ДНДІ МВС України, м. Київ, Україна,  
ORCID ID 0000-0002-9441-4073

### ПОВНОВАЖЕННЯ КЕРІВНИКА ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

*У статті досліджено питання щодо визначення повноважень керівника органу досудового розслідування. Здійснено аналіз повноважень керівника органу досудового розслідування згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України, зокрема, особливості його організаційних і контрольних повноважень. Вивчено вітчизняний та міжнародний досвід з цього питання, на підставі чого зроблені висновки щодо необхідності уточнення положень Кримінального процесуального кодексу України, а також, що позитивні результати роботи органів досудового розслідування в цілому та кожного слідчого зокрема безпосередньо залежать від вжиття організаційних заходів їх керівників.*

**Ключові слова:** керівник органу досудового розслідування, слідчий, повноваження, відомчий контроль, орган досудового розслідування.

*В статье исследованы вопросы определения полномочий руководителя органа досудебного расследования. Осуществлен анализ полномочий руководителя органа досудебного расследования в соответствии с Уголовным процессуальным кодексом Украины, в частности особенности его организационных и контрольных полномочий. Изучено отечественный и международный опыт по данному вопросу, на основании чего сделаны выводы о необходимости уточнения положений Уголовно-процессуального кодекса Украины, а также, что положительные результаты работы органов досудебного расследования в целом и каждого следователя в частности напрямую зависят от осуществления организационных мероприятий их руководителей.*

**Ключевые слова:** руководитель органа досудебного расследования, следователь, полномочия, ведомственный контроль, орган досудебного расследования.

Позитивні результати роботи органів досудового розслідування в цілому та кожного слідчого зокрема безпосередньо залежать від вжиття організаційних заходів їх керівників. Як свідчить слідча практика, належне здійснення відомчого контролю сприяє швидкому розкриттю злочинів, повному та неупередженому провадженню досудового розслідування, виявленню, попередженню й усуненню порушень слідчим норм кримінально-процесуального законодавства під час досудового розслідування.

За Кримінально-процесуальним кодексом України 1960 р., начальник слідчого відділу повинен здійснювати контроль за своєчасністю дій слідчих по розкриттю злочинів і запобіганню їм, вживати заходів до найбільш повного, всебічного і об'єктивного провадження досудового слідства в кримінальних справах. Згідно зі ст. 39 Кримінального процесуального кодексу України (КПК України), керівник органу досудового розслідування уповноважений організувати досудове розслідування. Тобто, використовуючи передбачені в кримінально-процесуальному законодавстві форми і методи, керівник органу досудового розслідування повинен належним чином організувати слідчу роботу й забезпечити її високу якість.

Питання визначення повноважень, завдань та функцій керівника органу досудового розслідування та деякі аспекти процесуального статусу керівника органу досудового розслідування досліджували О.В. Баулін, В.І. Галаган, А.В. Горпенюк, Ю.М. Грошевий, Л.М. Лобойко, О.Ю. Татаров, О.Ф. Скакун, В.П. Шибіко, О.О. Юхно та інші науковці. Проте більшість наукових досліджень ґрунтувалися на нормах КПК України 1960 р. й окремі питання, пов'язані з цією проблематикою, залишаються дискусійними та недостатньо дослідженими.

Метою статті є визначення меж повноважень керівника органу досудового розслідування щодо організації досудового розслідування з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Особливість слідчої діяльності полягає у тому, що слідчий має статус службової особи, яка займає відповідальне становище в системі правоохоронних органів і наділена спеціальними притаманними лише їй повноваженнями щодо проведення досудового розслідування. Слідчий здійснює свої повноваження відповідно до вимог КПК України і є самостійним у своїй процесуальній діяльності, проте керівник органу досудового розслідування організовує досудове розслідування, а прокурор уповноважений здійснювати нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва. Відповідно успішність слідчої діяльності, досягнення завдань кримінального провадження неможливо без якісної, налагодженої, законодавчо урегульованої взаємодії слідчого із керівником органу досудового розслідування за умови виконання кожним із них визначених законом повноважень.

Проблема розподілу компетенції й повноважень щодо керівництва досудовим слідством у кримінальному судочинстві впродовж усієї історії розвитку органів досудового розслідування була однією з найбільш актуальних і дискусійних. Намагання розв'язати ці проблеми на практиці нерідко призводили до численних реорганізацій слідчих апаратів, зміни їх підпорядкування, створення нових структур, передачі з одного відомства іншому тощо [1, с. 468].

Так, на думку С.О. Сичова, О.О. Юхно, у керівника органу досудового розслідування має бути закріплена нова функція організації, і після внесення необхідних законодавчих доповнень у КПК України попередня функція контролю, яку фактично керівник виконував і буде виконувати, враховуючи великий обсяг погоджувальних дій з органами прокуратури та слідчим суддею, що й є розширенням як організаційних, так і контрольних функцій. На керівника органу досудового розслідування фактично покладені повноваження щодо розширення функцій контролю за слідчим також із вказаних та інших питань, що регламентується відомчими нормативними актами [2, с. 147–148].

Л.С. Жиліна зазначає, що було б правильним обмежити процесуальні права начальника слідчого відділу, розширивши його адміністративні повноваження щодо організації досудового слідства. Обґрунтовано, на наше переконання,

зазначається, що “норми закону, які надають прокурору і начальнику слідчого відділу можливість давати обов’язкові для виконання вказівки слідчому з кримінальної справи, яка розслідується, майже з усіх питань слідства, суперечить положенню про те, що всі рішення про керівництво слідством і провадження слідчих дій слідчий виконує самостійно” [3, с. 8].

А.В. Горпенюк вважає, що керівник слідчого підрозділу не повинен мати широких повноважень, пов’язаних із процесуальним керівництвом слідчими, обов’язковими вказівками щодо провадження окремих слідчих дій, прийняття процесуальних рішень, у тому числі стосовно зупинення, закінчення досудового слідства. На начальника слідчого підрозділу варто покласти обов’язки з організації провадження у справах (розподіл справ між слідчими, створення групи слідчих тощо), взаємодії з іншими правоохоронними органами [4, с. 79–80].

На нашу думку, відомчий контроль за діяльністю слідчих являється складовою організаційної діяльності керівника органу досудового розслідування. Іншими словами “контроль – це процес забезпечення досягнення організацією своєї мети, що складається зі встановлення критеріїв, визначення фактично досягнутих результатів і запровадження корективів у тому випадку, якщо досягнуті результати суттєво відрізняються від встановлених критеріїв” [5, с. 293].

Варто зазначити, що керівник органу досудового розслідування, крім виконання повноважень і обов’язків, передбачених кримінальним процесуальним законодавством, є відповідальним за стан досудового розслідування в підпорядкованому йому органі досудового розслідування, організацію їх роботи, виконання покладених на них завдань. У зв’язку з чим він не тільки уповноважений, а й зобов’язаний вжити заходів до усунення порушень вимог законодавства у випадку їх допущення слідчим. Здійснюючи свою діяльність, керівник органу досудового розслідування повинен відслідковувати допущені порушення слідчим норм КПК, які суттєво впливають на результати кримінального провадження та завдають шкоди законним інтересам громадян. Тобто шляхом належної перевірки матеріалів досудового розслідування керівник органу досудового розслідування може усунути порушення норм КПК, допущені слідчим при здійсненні слідчих дій на стадії досудового розслідування.

Проаналізувавши визначені в КПК України повноваження керівника органу досудового розслідування, можна зробити висновок, що чимало із них пов’язані зі здійсненням контролю за діяльністю слідчого. Так, у процесі ознайомлення з матеріалами досудового розслідування та в межах здійснення дій щодо організації діяльності слідчого, керівник органу досудового розслідування, з метою швидкого, повного та неупередженого дослідження обставин справи, може вказати на необхідність проведення тих чи інших слідчих дій. Виконання цього повноваження керівником органу досудового розслідування допомагає слідчому зорієнтуватися у кваліфікації вчиненого злочину та прийняти правильне рішення. Проте варто зазначити, що дані керівником органу досудового розслідування вказівки слідчому по кримінальному провадженню не можуть суперечити рішенням та вказівкам прокурора.

На сьогодні залишається процесуально неврегульованим питання щодо підстав відсторонення керівником органу досудового розслідування слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого. Необхідність у відстороненні слідчого від проведення досудового розслідування та призначенні іншого слідчого у разі неефективного досудового розслідування може виникнути на будь-якому етапі досудового розслідування і має як процесуальний, так і організаційний характер.

На відміну від КПК України, в ч. (3) ст. 56 Кримінально-процесуального кодексу Республіки Молдова чітко визначено, коли керівник органу кримінального переслідування вилучає у одного офіцера по кримінальному переслідуванню матеріали і кримінальні справи й передає їх іншому з інформуванням прокурора, який керує кримінальним переслідуванням у випадку:

а) переведення, направлення, відкомандирування, відсторонення чи звільнення від посади офіцера по кримінальному переслідуванню відповідно до закону;

б) відсутності офіцера по кримінальному переслідуванню за наявності об'єктивних причин, які обґрунтовують терміновість справи і перешкоджають його присутності. Вилучення скарг і кримінальних справ у офіцера по кримінальному переслідуванню для їх передачі іншому офіцеру по кримінальному переслідуванню в інших випадках здійснюється керівником органу кримінального переслідування тільки на підставі мотивованої постанови прокурора [6].

Так, В.В. Кальницький разом із такими повноваженнями, як право давати вказівки щодо провадження досудового розслідування, доручати розслідування у кримінальній справі кільком слідчим, повноваження передавати кримінальну справу від одного слідчого іншому відносить до повноважень начальника слідчого відділу, які утворюють засоби процесуального керівництва слідчими у зв'язку з розподілом їх обов'язків щодо розслідування кримінальних справ [7, с. 10].

На нашу думку, невизначення в КПК України підстав та процесуального порядку щодо відсторонення керівником органу досудового розслідування слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого і, як наслідок, передача кримінальної справи від одного слідчого іншому, у деяких випадках може негативно вплинути на якість досудового розслідування, призвести до втрати слідчим особистої відповідальності за законне вирішення справи та до порушення процесуальних термінів проведення досудового розслідування.

Таким чином, Кримінальний процесуальний кодекс України з урахуванням зарубіжного досвіду та напрацювань із цього питання науковців необхідно доповнити статтею, яка б передбачала всі можливі підстави відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування й передачі матеріалів досудового розслідування від одного слідчого до іншого, зокрема:

а) переведення, направлення, відкомандирування, відсторонення чи звільнення з посади слідчого у визначеному законом порядку;

б) тривала відсутність слідчого при наявності об'єктивних причин (наприклад, відпустка, лікарняний тощо);

в) надмірна завантаженість;

г) у разі виявлення процесуальних порушень слідчого.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Татаров О.Ю.* Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС): монографія. Донецьк: ТОВ "ВПП "ПРО-МІНЬ", 2012. 640 с.

2. *Сичов С.О., Юхно О.О.* Окремі аспекти правового статусу керівника органу досудового розслідування при застосуванні чинного Кримінального процесуального кодексу України. *Право і безпека.* 2013. № 2 (49). С. 145–151.

3. *Жиліна Л.С.* Прокурорський нагляд за додержанням законів при провадженні слідчих дій: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 1999. 12 с.

4. *Горпенюк А.В.* Організаційно-правові питання вдосконалення досудового слідства в Україні. Вісник ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка. Луганськ, 2009. № 3 (частина 2). С. 74–80.

5. *Малиновський В.Я.* Державне управління: навч. посіб.: 2-ге вид., доповн. і перероб. Київ: Атіка, 2003. 576 с.

6. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова от 14 марта 2003 года № 122-XV (с изменениями и дополнениями по состоянию на 15.02.2018 г.). URL: [https://online.zakon.kz/Document/?\doc\\_id=30397729&doc\\_id2=30397729#pos=1;-8&pos2=683;111](https://online.zakon.kz/Document/?\doc_id=30397729&doc_id2=30397729#pos=1;-8&pos2=683;111) (дата звернення: 10.03.2018).

7. *Кальницкий В.В.* Ведомственный процессуальный контроль за деятельностью следователей органов внутренних дел: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1982. 24 с.

8. *Дубровин А.П.* Проблемы процессуального контроля за деятельностью следователей органов внутренних дел по расследованию преступлений: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1989. 22 с.

## REFERENCES

1. *Tatarov O.Y.* (2012) Dosudove provadzhennya v kryminalnomu protsesi Ukrayiny: teoretyko-pravovi ta orhanizatsiini zasady (za materialamy MVS): “Pre-Trial Proceedings in the Criminal Process of Ukraine: Theoretical-Legal and Organizational Principles (based on materials of the Ministry of Internal Affairs)”: monograph. Donetsk: TOV “VPP “PROMIN”. 640 p. [in Ukrainian].

2. *Sychov S.O., Yukhno O.O.* (2013) Okremi aspekty pravovoho statusu kerivnyka orhanu dosudovoho rozsliduvannya pry zastosuvanni chynnoho Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrayiny. “Several Aspects of the Legal Status of the Head of the Pre-Trial Investigation Body When Applying the Current Criminal Procedural Code of Ukraine”. *Law and Support* 2(49), 145–151 [in Ukrainian].

3. *Zhylyna L.S.* (1999) Prokurorskyi nahlyad za doderzhanniam zakoniv pry provadzhenni slidechkykh dii. “Prosecutor’s Supervision over Compliance with Investigative Actions”: author’s abstract ... cand. of Law. Kharkiv, 1999. 12 p. [in Ukrainian].

4. *Horpenyuk A.V.* (2009) Orhanizatsiino-pravovi pytannya vdoskonalennya dosudovoho slidstva v Ukrayini. “Departmental Procedural Control over the Activities of Investigators of Internal Affairs Bodies”. Herald LDUVS named after E.O. Didorenko 3 (Part 2), 74–80 [in Ukrainian].

5. *Malynovskiy V.Y.* (2003) Derzhavne upravlinnya. “Power Management: Higher Location”: manual. Kyiv: Atika [in Ukrainian].

6. Uholovno-protseualnyi kodeks Respubliky Moldova ot 14 marta 2003 hoda No 122-XV. Criminal Procedural Code of Moldova Republic dated 14.03.2003 No 122-XV. URL: [https://online.zakon.kz/Document/?\doc\\_id=30397729&doc\\_id2=30397729#pos=1;-8&pos2=683;111](https://online.zakon.kz/Document/?\doc_id=30397729&doc_id2=30397729#pos=1;-8&pos2=683;111) (Date of Application: 10.03.2018).

7. *Kalmitskiy V.V.* (1982) Vidomchyi protseualnyi kontrol za deyatelnostyu sledovatelei orhanov vnutrennikh del. “Departmental Procedural Control over the Activities of Investigators of Internal Affairs Bodies”: author’s abstract ... cand. of Law. Moscow. 24 p. [in Ukrainian].

8. *Dubrovin A.P.* (1989) Problemy protseualnoho kontrolya za ddeyatelnostyu sledovatelei orhanov vnutrennikh del po rasslyedovaniyu prestupienii. “Issues of Procedural Control over the Activities of Investigators of Internal Affairs Bodies on Crime Investigation”: author’s abstract ... cand. of Law. Moscow. 22 p. [in Russian].

UDC 343.132-057.17

**L.V. Havryliuk,**

Candidate of Juridical Sciences, Senior Researcher, State Research Institute MIA  
Ukraine, Kyiv, Ukraine, ORCID ID 0000-0002-9441-4073

## AUTHORITIES OF THE HEAD OF THE PRE-TRIAL INVESTIGATION BODY: DIRECT ASPECTS

The peculiarity of the investigative activity is that the investigator has the status of an official occupying a responsible position in the system of law-enforcement bodies and is endowed with special peculiar powers of his own in the criminal proceedings. During the pre-trial investigation, the investigator exercises his powers in accordance with the CPC’s requirements and is independent in his proceedings, but the head of the pre-trial investigation body organizes a pre-trial investigation, and the prosecutor is authorized to supervise the observance of laws during the pre-

trial investigation in the form of procedural guidance. Accordingly, the success of the investigative activity depends to a large extent on the capacity of both investigators and investigators' bodies, the prosecutor to quickly access the materials of the criminal proceedings, to provide information necessary for the performance of their official tasks, to perform their analysis in a qualitative way to optimize investigative actions. That is, the achievement of the tasks of criminal proceedings in the pre-trial investigation is impossible without qualitative, established, legally regulated interaction of the investigator with the head of the pre-trial investigation body and the prosecutor, subject to the fulfillment by each of them of the powers determined by law.

It should be borne in mind that the head of a pre-trial investigation body can not personally cancel an illegal decision of the investigator, but in this case he must apply to the relevant prosecutor with a request to cancel it. The other procedural steps of the head of the investigating unit to eliminate violations of the law by the investigator is to prevent him from conducting pre-trial investigation, and to provide written instructions on ensuring his legality. To the organizational powers of the head of the pre-trial investigation authority in order to eliminate violations of the requirements of the law, the investigator should include his authority to institute a petition for instituting disciplinary proceedings in accordance with the procedure established by departmental regulations. The head of the pre-trial investigation body is not only authorized but also obliged to take measures to eliminate violations of the legislation in case of their admittance by the investigator, as he is personally responsible for the state of investigative activities in his subordinate unit.

**Keywords:** Head of the pre-trial investigation body, investigator, authority, departmental control, body of pre-trial investigation.

Отримано 07.08.2018